

Ali ste že kaj utrujeni od letošnjega Trubarjevega leta?

Avtor: dr. Mihael Glavan (intervju)

Ali ste že kaj utrujeni od letošnjega Trubarjevega leta?

Letošnje leto je zame vsekakor izjemno. Truda, stresa in vznemirjenja polno. Poglavitno dogajanje je mimo, a ni še konec. V zvezi s Trubarjem imam še nekaj manjših načrtov in neizpoljenih obljub. Upam, da bom to še postoril.

Spremljali ste večino dogajanj na številnih simpozijih, izdaje Trubarjevih del v različnih oblikah in drugo množico dogodkov. Kaj smo letos, ob 500-letnici rojstva, zvedeli novega o Trubarju?

Večji del dogajanja sem res spremljal, kolikor sem le utegnil, a pretežni del svojega časa in moči sem porabil za (pre)številne naloge, ki sem si jih naložil, marsikatero poleno pa so mi priložili v službi in še kje.

Takole v hitrem preseku moram reči, da se je dogajalo zares veliko, morda celo preveč. Tak vtis imam zato, ker je bilo dogajanje včasih kar nekoliko kaotično, nepregledno, predvsem pa premalo usklajeno. Ne zares novo, a vendarle presenetljivo je bilo že to, da imamo Slovenci s Trubarjem še zmeraj toliko težav in zadreg. To se je temeljito potrdilo že z državnimi pripravami na Trubarjevo leto, ki so se seveda pričele že v lanskem letu. A se programsko kar niso mogle izleči v kolikor toliko formulirani podobi še daleč tja v prvo polovico leta, ko je Slovenija predsedovala tudi Evropski zvezi. Potem pa smo le doživeli lepo in primerno slavnost na Rašici in tudi letošnja državna proslava dneva reformacije je bila dobro zasnovana in izvedena.

Imeli smo torej samo v prestolni Ljubljani tri velike razstave, simpozijev pa kar osem, če se nisem uštel: od Tübingena do Rima, od Trsta do Celovca, pa še v Ljubljani tri. Vsi prireditelji so paberkovali pri istem ministrstvu in vsak ali vsaj večina je dobila vsaj nekaj. Ravno toliko, da so program izpeljali, a seveda ne tako, kot bi ga radi. Najbrž ne znam politično misliti, ko premišlujem, ali je res bolje, da slovenisti in slavisti, teologi, zgodovinarji, muzikologi in še kateri govorijo vsak svojim, meni pa bi se zdelo veliko bolj ustvarjalno, ko bi poslušali in komentirali drug drugega in izdelali eno ali več zborniških knjig, ki bi nekaj veljale.

Kljub temu smo letos izvedeli marsikaj novega in predvsem doživeli nekaj dragocenih izkušenj ob Trubarju. Na »višjem«, denimo znanstvenem nivoju, se mi poleg nekaj novih odkritij iz listinskega in podobnega gradiva, kažejo kot najbolj pomembna odkrivanja o njegovem prevajalskem, jezikovnem in stilističnem oblikovanju, potem gotovo še poglobljeno raziskovanje etične osnove njegovega teološkega nauka, pa tudi muzikološke razprave. Gotovo pa sem še kaj spregledal in upam, da bom zagledal v napovedanih zbornikih. Na polju umetnosti smo bili skromnejši. Edini resnejši dosežki sta bili novi plastiki Mirsada Begića, ki seveda nimajo svojega mesta v Sloveniji ampak na Nemškem, in novi spomenik na Goriškem. Odličen scenarij za nov celovečerni film Mirana Zupaniča ni dobil dovolj podpore za realizacijo, pravkar pa smo videli krajši TV film, ki ga seveda ne more nadomestiti. Je že tako. Mogoče bo pa pred sodnim dnevom boljše, ko bo »Antikrist hodil po svetu z veliki vrečami denarja«, kakor pravi Trubar v svojem slovenskem predgovoru k Janezovemu Razodetju.

Posebej pa me je razveselilo in me še zmeraj razveseljuje neverjetno široko in za zadržte Slovence pravzaprav presenetljivo masovno druženje s Trubarjem po celi ljubi domovini in po nemških Trubarjevih krajih. Ker imam sam raje »pastoralno« delo, to se pravi, da raje kaj konkretnega zberem, napišem ali prevedem, sem navdušen nad izjemno požrtvovalnim in iskrenim delom za Trubarja v osnovnih in srednjih šolah, še posebej seveda v Trubarjevih rojstnih in bližnjih krajih, pa povsod tam, kamor je kdaj stopila njegova noga. Trubar je letos takorekoč spet poromal skoraj v vsako slovensko faro. Pri tem je treba pošteno povedati, da so marsikje nastali prav imenitni izdelki: pisni, slikarski, govornjeni, igrani in zapeti. Posebej so se po mojem vedenju odlikovali v Škocjanu, na Rašici in tudi v Derendingenu, Kemptnu, Urachu in še kje. V tem letu je nastalo tudi neverjetno veliko novih profesionalnih in amaterskih slikarskih in kiparskih upodobitev, ki veselo romajo po vseh večjih slovenskih krajih. Neverjetno pogosto in številno se je romalo in se še po njegovih domačih in evropskih potih. Trubarjeva pesemska besedila so prišla na repertoar odličnih in bolj amaterskih zborov in muzikov, žal še ne na cedeje. Tu je stvar pač taka kot pri simpozijских zbornikih. Na predvečer dneva reformacije sem naštel že okoli dvajset monografskih publikacij, s Trubarjem ali o njem. Veliko bogastvo, čeprav so vštete tudi skromnejše brošure. Številnih objav v periodičnem tisku nisem še utegnil zbrati. Trubar je letos vendarle vzburl vse svoje Lube Slovence, ki jih je že zdavnaj takole opredelil: »To je dobro, pošteno, zvesto, resnicoljubno, pokorno, gostoljubno in mило ljudstvo, ki se prijazno in lepo vede do vseh tujcev in do vsakogar. Toda preveč in premočno je prazno.«

Veliko se je dogajalo tudi v nemških krajih, kje je Trubar živel in tudi umrl v Nigdirdomu. Kakšna so vaša opažanja glede današnjega sprejemanja Trubarja in vedenja o njem v Nemčiji in Sloveniji?

V Evropi, predvsem na Nemškem seveda, s Trubarjem nikoli niso imeli toliko zadreg in nelagodja, kot je bilo to doma. To je razumljivo, saj sta Nemčija in tudi Švica bili ves čas in sta še zmeraj približno enako katoliški kot evangeličanski. Trubar je tam trajno veljaven predvsem kot verski reformator in teolog, ki je sledil glavni luterski smeri in predvsem prispeval v evropsko versko in kulturno zgodovino katekizem, abecednik, celotno Novo zavezo, postilo in teološke razprave v slovenskem jeziku in s tem prvi z velikim zamahom pripeljal slovanski svet v evropsko reformacijo. V tem svojstvu so ga takoj vključili v svoja enciklopedična dela. Njegovo delo na Nemškem je trajno živo in veljavno predvsem v univerzitetnem Tübingenu (z Derendingenom), pa seveda zelo močno tudi v Kemptnu in v Urachu. Naša kulturna zgodovina bi bila bistveno revnejša, če ne bi prav v teh krajih ohranili celo vrsto njegovih izvirnih knjig. Lep evropski priklon Trubarju pomeni tudi uvrstitev njegove veličastne obletnice rojstva na Unescov seznam pomembnih spominskih dogodkov v letošnjem letu.

Po izidu vašega Albuma je zgodovinar Boris Golec objavil nekaj novih podatkov iz Trubarjeve biografije, med katerimi je tudi ta, da je priimek Trubar prevzel po materi verjetno med šolanjem namesto očetovega Malnar. To je vsekakor zanimivost, na odnos do Trubarja pa verjetno ne bo vplivalo?

Gre za zelo dragoceno in pomembno odkritje. Pomembno je, da poznamo čim več zanesljivih podatkov o njegovem življenju, izobraževanju in delu. Ti sicer ne bodo spremenili njegovih spisov, lahko pa jih na novo osvetlijo. Golčeva odkritja tudi kažejo, kako nujna so raziskovanja in iskanja morebiti še neznane arhivske in dokumentacije in odkrivanja njegovih knjig po svetu.

Sami ste k spoznavanju Trubarjevega »bitja in žitja« v letošnjem letu prispevali dve knjigi: Trubarjev album oz. romanje s Trubarjem in Trubarjevo Razodetje. Obe knjigi sta izšli pri Mladinski knjigi pod uredništvom Aleša Bergerja. Kako ju vidite kot avtor?

O mojih knjigah naj raje govorijo drugi, pa tudi to ni pomembno. Več mi pomeni, da jih ljudje berejo oziroma lepo sprejemajo. Kot sem dejal malo prej, obe sodita k mojemu »pastoralnemu« delu. Seveda je pomembno oziroma nujno, da se Trubarjevo delo znanstveno raziskuje v vseh pogledih, enako važno pa se mi zdi, da ga iz velike časovne oddaljenosti vendarle zmeraj znova priklicujemo tudi v širšem krogom dostopni podobi. Da roma z nami v vsej svoji celoviti podobi kot človek svojega časa, prostora in misli, ker vsebuje dovolj »soli« in modrosti, da ga lahko še zmeraj z veseljem beremo ali ob njem celo razmislimo tudi o sebi v sedanjem trenutku. Aleš Berger je (bil), kot je splošno znano, odličen urednik, ki vselej zazna utrip trenutka, ve, kako potrepljati in vzpodbuditi, ne da bi »težil« in dlakocepil. Zdelo se mi je prav, da je knjigi izdala močna založba, ki se ji ni treba preveč ozirati na razmere in politiko.

Bi lahko rekli, da v Trubarjevem albumu govorite vi o Trubarju, v Razodetju pa Trubar sam o sebi?

Temu ne morem v celoti pritrditi. Romanje s Trubarjem je dokumentarna monografija, ki seveda bralca avtorsko usmerja k njegovi duhovni, kulturnozgodovinski in osebno ustvarjalni podobi, vendar v veliki meri, tako sem si vsaj želel, to počne s pomočjo njegove besede in dokumentacijskega gradiva. Svoje poglede in razumevanja sem izrazil z izborom, s poudarki ali z opuščanjem, tako da bi izrazil, kako vidim Trubarja kot etičnega in verskega reformatorja, ki je z komajda razumljivo silo in s pretanjenim občutkom razmeroma skromno (formalno) izobraženega moža doumel klic časa in poslanstva in Slovencem odprl pogled v svet in v nebo. Marsikje so stvari komaj načete, saj ni bilo dovolj časa, pa tudi znanja in moči ne. Album doživljam predvsem kot sintetično predstavitev z nekaj novostmi za povprečnega Slovenca, specialistični strokovnjaki ga bodo že sami nadgradili.

V Trubarjevem Razodetju so objavljeni izbrana poglavja iz Poslednjega dela Nove zaveze iz leta 1577, prevedena v sodobni slovenski knjižni jezik. Združenje Trubarjev forum se je odločilo izdajati najpomembnejša Trubarjeva dela v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku in Abecednik je že izšel. Zakaj je treba Trubarja prevajati v sodobni knjižni jezik? Samo zaradi lažje branja ali tudi zaradi pravilnega branja in razumevanja?

Odgovor na zadnje vprašanje je, da gotovo zaradi obojega. Poleg znanstvenokritičnih izdaj nedvomno potrebujemo tudi bralne. Iz trte je izvito mnenje, da izobraženci berejo Trubarja v izvorni podobi. Tega ne počno, ker je zato treba preveč truda in časa, ki ga nimajo. S tem ne mislim, da se ne bi mogli privaditi Trubarjevi nedosledni bohoričici, tako za malo nimam nikogar, tudi tehnikov in naravoslovcev ne, pač pa je veliko večja težava v zapleteni renesančni sintaksi tega jezika, deloma tudi v pomenski in slovničnih ravninah, vključno s pravopisom. Branje izvornika nevesčega bralca lahko hitro zapelje stran od pravega toka Trubarjeve misli in pravih pomenov.

In kako ga prevajati? Kaj so prednosti prevoda in katere so nevarnosti?

Predržno sem se lotil Trubarjevih komentarjev k izjemno zapletenemu preroškemu besedilu, ki je celo v slovenskem standardnem prevodu zahtevno branje. Prevajanja sem se učil od

starejših vzorov, ki jih je komaj kaj, in od učenih kolegov z Inštituta za zgodovino jezika, pa seveda prevod preizkušal in preobračal dan za dnem. Jasno je, da ne gre brez primernih zgodovinskih slovarjev. Gotovo bi bilo mogoče kaj narediti tudi drugače in bolje. Moje temeljno stališče pri tem delu, ki bi ga rad nadaljeval, če bo mogoče, je, da je pri prenašanju v knjižni jezik pomembno, da ostane neprizadeta Trubarjeva misel, da pri tem ohranim, kolikor je le mogoče tudi glavne stilne lastnosti in očarljivosti renesančnega formuliranja, čeprav besedilo teče v izrazni podobi sedaj živega jezika.

Izbrana besedila v Trubarjevem Razodetju so prvič objavljena v celoti, tudi Predgovor. Zlasti v tistem delu predgovora, ki ga je napisal »zato da ne bi ta papir ostal čisto prazen«, izvemo veliko razlag razlik med »papežniki« in luterani in o Trubarju samem. Torej berimo Trubarja, ne le razlage njegovih del in misli?

Ko so me poleti nekateri prijatelji in znanci spraševali, zakaj se ne odpravim kam na počitnice, sem jim odgovarjal, da brijem Trubarja ali pa da kuham Trubarjeve žgance. Pojasniti moram, da z žganci mislim na to, da nisem hotel objavljati le ocvirkov, torej tistih drastičnih ali hudo sočnih Trubarjevih opazk o papežnikih, oblastnikih ali kurbah, ki so bile večkrat uporabljene v kratkih odlomkih ali dramskih in filmskih besedilih, temveč sem ponudil tudi osnovno jed. To so luteranski teološki komentarji k Razodetju, polni zgodovinskih in pričevanjskih detajlov in eksemplov. Trubar ja kažejo kot etično razvnetega in hudo iskrenega kristjana, ki že doživlja svetovno katastrofo, ki prihaja s sodnim dnem, ko se bo treba pokesati svojih grehov in brez olepšav pokazati, kaj smo v življenju storili dobrega in slabega. Pri tem je Trubar neprizanesljiv tako do bogatega, močnega in vplivnega vladarja in plemiča (politika in podjetnika) in cerkvenega dostojanstvenika kot do malega človeka (družinskega tirana in nemarneža). Morda se v sesuvanja današnjega globalnega finančnega in potrošniškega raja spet »razodeva« nekakšna slutnja konca sveta. Torej berimo Trubarja!